

Ronde Tafel Paleis Soestdijk

Een toekomst voor Paleis Soestdijk

Inleiding

Paleis Soestdijk is een icoon van nationale betekenis. Het cultuurhistorisch beschermde ensemble omvat een koninklijk paleis, 25 bijgebouwen en 165 hectaren groen in de gemeente Baarn. De tot de verbeelding sprekende historie, de karakteristieke en gekoesterde façade, de fraaie ligging en gedeelde beelden en herinneringen maken van Soestdijk één van de bekendste paleizen van Nederland. 'Soestdijk is van ons allemaal' werd als synthese van die collectieve waarde de afgelopen jaren daarom leidend adagium in de zoektocht naar een nieuwe functie voor het paleis.

In 1971 werd het Rijk eigenaar van Soestdijk. Sinds het overlijden van Prinses Juliana en Prins Bernhard in 2004 is het paleis onbewoond. Het Rijk heeft vanaf dat moment het paleis doelbewust een publieksfunctie toegekend door openstelling, rondleidingen en culturele activiteiten. Tegelijkertijd werd er tijd en ruimte geboden om voor Soestdijk een definitieve herbestemming te vinden.

In 2007 werd gericht ingezet op het vinden van een nieuwe bestemming. In 2008 werd door een kabinetsdelegatie onder leiding van de Minister President hiervoor een aantal uitgangspunten vastgesteld:

- Paleis Soestdijk krijgt een passende en bij voorkeur een bestemming met een publieke betekenis. Een combinatie van publiek-private functies is niet uitgesloten;
- Toekomst en verleden worden met elkaar verbonden tot een vitale, duurzame en toekomst vaste bestemming;
- De Staat blijft eigenaar van Paleis Soestdijk en zorgt voor restauratie/renovatie;
- Exploitatie en beheer deelt de eigenaar met private partijen.

De bedoeling was om voor eind 2010 een beslissing te nemen over een nieuwe bestemming. Er werden omgevingsanalyses gemaakt, expertgesprekken gevoerd en voorbeeldprojecten geanalyseerd. Bestaande visies werden geïnventariseerd en ontbrekend (cultuurhistorisch, bouwtechnisch) onderzoek werd verricht. Alle resultaten werden vastgelegd in een digitaal kennisdossier (www.herbestemmingsoestdijk.nl, 2013), dat een waardevol fundament vormt voor definitieve herbestemming.

In een brief aan de Tweede Kamer d.d. 13 juli 2010 schrijft de Minister voor Wonen, Wijken en Integratie dat met name door de financieel-economische situatie rondom de herbestemming van Soestdijk een patstelling is ontstaan. Voor verschillende opties zijn plannen uitgewerkt. Bij de opties betrokken partijen zijn bereid te investeren in de exploitatiekosten en in nieuwbouw. Zij willen zich echter alleen financieel binden als de overheid duidelijkheid verschaft over haar rol en bijdrage in de eenmalige kosten van restauratie/renovatie van gebouwen en landgoed en in de jaarlijkse kosten voor beheer/onderhoud van gebouwen en landgoed. En die duidelijkheid kan de overheid, zo schrijft de minister in 2010, nu niet geven.

Ronde Tafel Paleis Soestdijk

In afwachting van financieel-economisch betere tijden besluit de minister de openstelling van Soestdijk in 2011 voort te zetten (Soestdijk in Transit) zodat een nieuw kabinet de mogelijkheid en ruimte heeft om een besluit te nemen over herbestemming en/of voortzetting van publieksopenstelling vanaf 2012. De publieksopenstelling werd de afgelopen jaren steeds verlengd.

In een intern overleg met het Rijksvastgoedbedrijf begin 2014 sprak de minister voor Wonen en Rijksdienst uit de status quo (publieksopenstelling in combinatie met noodzakelijk beheer van het landgoed) te willen handhaven en open te staan voor nieuwe initiatieven. De Ronde Tafel Soestdijk nam in 2014 het initiatief om een aantal scenario's en uitgangspunten te ontwikkelen voor de herbestemming van Soestdijk.

Scenario's

Anno 2015 moet worden geconstateerd dat een nieuwe blijvende bestemming voor Soestdijk nog niet gevonden is. Op zich is dat niet verontrustend als bedacht wordt dat herbestemming van dit soort gebouwen en landgoederen vaak een proces van lange adem is. Zo duurde het ruim 20 jaar voordat Paleis Het Loo zijn definitieve bestemming kreeg als museum voor "een beeld van de historische band tussen het Huis van Oranje-Nassau en de Nederlanden".

De urgentie om op korte termijn tot besluitvorming over een toekomstscenario te komen is echter groot, zowel vanuit maatschappelijke optiek als vanuit technische noodzaak. In lijn met het meerjarig onderhoudsplan zullen rond 2018 besluiten nodig zijn over omvangrijke en kostbare vervangings- c.q. instandhoudings-investeringen. Alleen al vanuit de verantwoordelijkheid gemeenschapsgeld goed in te zetten is het noodzakelijk te weten in welk perspectief die investeringen worden gedaan.

Welbeschouwd is op dit moment, ervan uitgaande dat sloop en *Verelendung* ongewenste opties zijn, een drietal scenario's mogelijk.

- Het Rijk sluit Soestdijk voor publiek en continueert het noodzakelijke beheer van huis en omgeving (kosten in de komende 3 jaar circa € 2 miljoen per jaar). Noodzakelijk technisch onderhoud vindt dan zeer waarschijnlijk zonder relatie met eventueel toekomstig gebruik plaats.
- Het Rijk handhaaft de status quo. Soestdijk blijft open voor publiek en het noodzakelijke beheer van huis en omgeving wordt gecontinueerd (kosten in de komende 3 jaar in totaal circa € 2,5 miljoen per jaar). Het paleis blijft op die manier in de publieke belangstelling en er wordt gewacht op een zich aandienend perspectief. Ook hier geldt: noodzakelijk technisch onderhoud vindt dan zeer waarschijnlijk zonder relatie met eventueel toekomstig gebruik plaats.
- Het Rijk houdt Soestdijk publiekstoegankelijk, nodigt uit om initiatieven in te dienen voor een nieuwe bestemming van Soestdijk die kunnen bogen op een maatschappelijk gedragen en duurzame exploitatie en creëert de noodzakelijke condities om die ontwikkelingen te realiseren. Onderhoud en renovatie van Soestdijk vinden vervolgens in het licht van nieuw toekomstig gebruik plaats.

Kiezen voor eerstgenoemde optie versnelt de verdere achteruitgang van het gebouw, noopt tot uitgaven waar niets tegenover staat en ontbeert elk perspectief. De tweede optie is een tussenvariant die tenminste de

Ronde Tafel Paleis Soestdijk

publieksfunctie in stand laat - met de mogelijkheid van verdere uitbouw – en voorkomt dat beslissingen worden genomen waarmee niemand gelukkig is en die tot kostbare en langdurige procedures leiden. De keuze voor de laatstgenoemde optie biedt het Rijk tijd voor een traject waarin actief een totaalplan voor Soestdijk wordt ontwikkeld vanuit een duidelijke visie binnen de hierna benoemde uitgangspunten.

Visie

Paleis Soestdijk werd rond 1650 gebouwd als buitenhuis van een Amsterdamse burgemeester en is sindsdien steeds aangepast aan zijn veranderende functie en de wensen van de bewoners. Dat veranderende karakter kenmerkt de historie van Soestdijk. In de lijn van die historie moet worden gezocht naar een duurzame en aansprekende bestemming, juist ook voor nieuwe generaties, waarin de meest waardevolle elementen van paleis, park en landgoed passen.

Uitgangspunten

Om met enige kans op succes een passende bestemming te vinden en om de verschillende exploitatiemogelijkheden na te gaan, is een aantal uitgangspunten nodig waaraan in ieder geval moet worden voldaan.

- Het ensemble van paleis, park en bos is van grote cultuurhistorische waarde en behoort dus als geheel bijeen te blijven.
- Het landgoed zelf maakt deel uit van de Ecologische Hoofdstructuur. Dit onderstreept de natuurlijke kwaliteiten, geeft flora en fauna voorrang bij nieuwe ontwikkelingen en stelt daarmee eisen aan het gebruik.
- Van het paleis vormt het middendeel (*corps de logis*) de essentie van 'het verhaal van de plek'. Het verdient te worden gerestaureerd.
- De façade vormt een beeldbepalend element en moet dus worden behouden.
- Het landgoed moet toegankelijk blijven voor het publiek.

Deze uitgangspunten sluiten aan bij de 'Omgevingsvisie Paleis Soestdijk' (2011), waarin de gemeenten Baarn en Soest en de provincie Utrecht onder meer aangeven voor Soestdijk een duurzame, openbaar toegankelijke bestemming te ambiëren met toeristische en recreatieve voorzieningen, die bovendien de regionale identiteit versterkt. De uitgangspunten voor het zoeken van een bestemming vormen ook de randvoorwaarden voor nieuwe gebruiksmogelijkheden. Binnen deze uitgangspunten biedt het paleis zelf genoeg flexibiliteit om, ook bouwkundige, veranderingen door te voeren zonder de cultuurhistorische essenties te schaden. Zij kunnen de architectonische kwaliteiten zelfs ten goede komen.

Ambitie

Uit de verkenningen tot nu toe blijkt, dat als kansrijk wordt gezien een bestemming die aansluit op de historische en nationale betekenis van Soestdijk en waarin een thema centraal staat waarmee Nederland zich in de 21ste eeuw internationaal onderscheidt (o.a. Voorlopige Eindrapportage 'Bestemming Soestdijk', 2010). Een dergelijke

Ronde Tafel Paleis Soestdijk

bestemming biedt tevens mogelijkheden voor een krachtige internationale profilering en een economische impuls voor de regio.

Nederland excelleert van oudsher op gebieden als landbouw, voedseltechnologie, gezondheid, water en handel. Onderwerpen die, met een accent op duurzaamheid en vertaald in begrippen als groen, gezond en innovatief, hoog op de maatschappelijke agenda staan en ook jongeren inspireren. Soestdijk kan zich vanuit dergelijke terreinen ontwikkelen tot centrum en internationaal podium voor kennisuitwisseling, innovatie en samenwerking. Bedrijfsleven, universiteiten, maatschappelijke organisaties en de overheid kunnen hierin participeren en de resultaten van hun samenwerking presenteren aan een breed publiek. Een nationaal instituut voor de 21ste eeuw zou passend zijn.

Het is daarbij denkbaar dat het beheer van (een deel van) het landgoed wordt overgedragen aan één van de grote terreinbeheerders en dat het gebruik en de exploitatie van het paleis en de bijgebouwen aan andere partijen worden toegewezen. Het eigendom van het geheel zou echter, ook om te blijven voldoen aan de uitgangspunten, bij voorkeur in één publieke hand moeten liggen. Dit sluit overigens vervreemding gecombineerd met erfpacht van bijgebouwen niet op voorhand uit.

Conditie

Om de bestaande patstelling rondom Soestdijk te doorbreken, is het van belang dat het Rijk als eigenaar zijn verantwoordelijkheid verder invult. Bedacht moet worden dat, zoals ook door marktverkenningen uit 2012 en 2014 wordt bevestigd, het rendabel exploiteren van dit type monumentaal vastgoed buitengewoon moeilijk is. Dat geldt zeker voor Soestdijk, waar groot onderhoud van het gebouw met vervanging van de technische installaties nodig is, het (reguliere) onderhoud van het ensemble kostbaar is en waar de mogelijkheden om bouwvolumes toe te voegen beperkt zijn. Het is voor toekomstige partners essentieel dat de huidige eigenaar goede condities creëert voor particuliere investeringen in paleis en landgoed.

Conclusie

Concluderend kan worden vastgesteld dat besluitvorming over de herbestemming van Soestdijk op zeer korte termijn zal moeten plaatsvinden. Een actieve en conditiescheppende rol van het Rijk is voorwaarde om te komen tot een in te dienen passend totaalplan.

Voor dat totaalplan wordt een aantal uitgangspunten aangereikt: behoud van het ensemble en de ecologische kwaliteiten van het landgoed, restauratie van het *corps de logis*, behoud van de façade en publiekstoegankelijkheid. Deze uitgangspunten sluiten tevens aan op de 'Omgevingsvisie Paleis Soestdijk' van de gemeenten Baarn en Soest en de provincie Utrecht.

Een nieuwe bestemming kan worden gevonden binnen onderscheidende en maatschappelijk relevante thema's waarin Nederland internationaal excelleert en die nieuwe generaties inspireert. Van daaruit kan Soestdijk zich ontwikkelen tot internationaal podium voor kennisuitwisseling, innovatie en samenwerking, gericht op een breed publiek. Eigendom van Soestdijk ligt uiteindelijk bij één partij.

Ronde Tafel Paleis Soestdijk

Advies van de Ronde Tafel

1. Om de gewenste ontwikkelingen rondom Soestdijk op gang te krijgen, is het van groot belang dat het Rijk, als eigenaar, de hierboven beschreven uitgangspunten accepteert en zich ervan vergewist dat die uitgangspunten ook door de provincie Utrecht en de gemeenten Baarn en Soest worden onderschreven. Vervolgens kunnen de uitgangspunten openbaar worden gemaakt, met een uitnodiging aan partijen cq. investeerders om plannen in te dienen die beantwoorden aan deze uitgangspunten.
2. Om versnelling te brengen in het proces zou het Rijksvastgoedbedrijf op korte termijn de vervolgstappen in het proces moeten beschrijven waaronder de zogenoemde "marktinitiatief-procedure" en een "Call for Concepts";
3. Om de uitgangspunten te bewaken en tempo te houden is het wenselijk een Stuurgroep in te stellen, die de minister onder meer kan adviseren over de in te dienen of ingediende plannen en over de voortgang van het proces dat moet leiden tot een breed gedragen en financieel haalbare bestemming voor Paleis Soestdijk.

** Leden van de Ronde Tafel Paleis Soestdijk: mevrouw S. (Sybilla) Dekker (voorzitter), de heer J. (Jan) Altenburg, mevrouw M. (Marilou) van Golstein, de heer M. (Mark) de Kruijk, de heer J. (Jaap) Leeuwenburg, de heer M. (Michel) van Maarseveen, de heer P. (Paul) Schnabel, de heer H. (Herman) Tjeenk Willink, de heer A. (Anton) Valk, de heer C. (Cees) Wijburg en de heer H. (Hans) Wijers.*

Aan de beraadslagingen van de Ronde tafel namen tevens deel: de heer W. (Willibrord) van Beek (Commissaris van de Koning van de provincie Utrecht, jonkheer M. (Mark) Röell (Burgemeester van de gemeente Baarn), de heer R. (Rob) Metz (Burgemeester van de gemeente Soest) en de heer A. (Alex) Vermeulen (Directeur Paleis Soestdijk). Medewerking werd verleend door mevrouw M. (Mirjam) Blott (De Culturele Zaak).